

Tussen taal en blokkendoos

Leidraad voor goede gesprekken met ouders over meertalig opgroeien, spel en speelgoed

Intervisiewerkgroep Meertalige kinderen

sterk in grenzen verleggen

sterk in grenzen verleggen

Eerste druk 2011

© Sig vzw
Kerkham 1 bus 2, 9070 Destelbergen (België)
tel. +32 (0)9 238 31 25 - fax +32 (0)9 238 31 40
info@sig-net.be - www.sig-net.be

D/2011/7746/01
ISBN 978-90-5873-084-8

Druk: BW Nevelland - www.nevelland.be

Sig vzw is lid van Vijftact vzw. Sig wordt gesteund door

Inleiding

Nood aan materiaal

In de begeleiding van meertalige kinderen stoten hulpverleners vaak op tekortkomingen in het huidige test- en ondersteuningsmateriaal. Nog te vaak zijn deze middelen voornamelijk gericht op het Nederlands en de Belgische cultuur.

Wetenschappelijk onderzoek toonde het belang en de centrale rol van de moedertaal in de verdere taalverwerving al meermaals aan (o.a. Julien, 2008; Genesee e.a., 2004; Salameh, 2006). Doorheen de begeleiding van meertalige kinderen is het dan ook belangrijk om rekening te houden met de meertalige context en de attitudes en emoties die daarmee gepaard gaan.

AMK anamneselijst

In 2006 stelde de Sig-intervisiewerkgroep Meertalige kinderen de AMK (Anamneselijst Meertalige Kinderen) op. Deze lijst vormde een eerste initiatief om de diagnostiek en de begeleiding van meertalige kinderen op een verantwoorde manier uit te voeren. Het is een leidraad die uitnodigt tot een eerste gesprek over de meertalige opvoeding van het kind. De Nederlandstalige versie van de AMK is achteraan in deze publicatie opgenomen. Voor de AMK-versies in andere talen verwijzen we graag naar de website: www.sig-net.be > publicaties > onderzoek

Leidraad voor goede gesprekken

Het in kaart brengen van de taalsituatie en het spelaanbod met behulp van de AMK is maar een eerste stap. Vanuit het werkveld werd gewezen op de nood aan handvatten om specifieke thema's bespreekbaar te maken in de (meertalige) gezinscontext.

De fiches in deze publicatie willen hier graag aan tegemoetkomen. De volgende onderwerpen komen aan bod:

- Hoe geef ik elke taal voldoende aandacht?
- Hoe werken we als ouders samen aan een meertalige opvoeding?
- Hoe voelt mijn kind zich te midden van alle talen?
- Ervaar ik verschillen tussen de cultuur thuis en op school die het ontwikkelen van de taal bemoeilijken?
- Wat is de zin van samenspelen tussen ouder en kind?
- Welk speelgoed bied ik aan in functie van het schoolse leren?

Elke fiche is opgebouwd volgens eenzelfde principe. We vertrekken vanuit enkele probleemstellingen die verband houden met het thema. Van daaruit worden vragen aan de ouders geformuleerd die de situatie in kaart helpen brengen. We sluiten af met een aantal concrete tips die samen met de ouders kunnen worden opgenomen. Op die manier kunnen de fiches als sleutel tot verandering dienen.

Doelgroep

Deze publicatie richt zich tot elke hulpverlener, begeleider of betrokkene bij de opvoedingsondersteuning van meertalige kinderen. De fiches willen een leidraad bieden om gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken. Daarnaast hopen we dat ze een eerste aanzet zijn tot een betere ondersteuning in het opvoedingsproces van meertalige kinderen.

Voor meer achtergrondliteratuur en interessante websites over dit thema verwijzen we graag naar de volgende link: www.sig-net.be > werkgroepen > meertaligheid

Intervisiewerkgroep Meertalige kinderen
juni 2011

Referenties

- De Valck, M. (2006). *Het speelgoedboek. Eerste hulp bij het kiezen van speelgoed*. Amsterdam: SWP.
- Gardner, R.C. (2001). Language learning motivation: the student, the teacher, and the researcher. *Texas Papers in Foreign Language Education*, 6, 1-18.
- Genesee, F., Paradis, J., & Cargo M. (2004). *Dual language development & disorders*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Julien, M. (2008). *Taalstoornissen bij meertalige kinderen. Diagnose en behandeling*. Amsterdam: Harcourt.
- Manolson, A. (2002). *Praten doe je met z'n tweeën. Een gids voor ouders om hun kind te helpen bij het leren praten*. Utrecht: NIZW/The Hanen Centre.
- Pancsofar, N., & Vernon-Feagans, L. (2006). Mother and father language input to young children: Contributions to later language development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27(6), 571-587.
- Salameh E.K. (2006). *Linguistic and cultural factors affecting assessment and intervention for bilingual children with language impairment*. 6th CPLOL Congress, Berlin.
- S.N. (s.d.) *Spelen is ook leren. Handleiding voor bijeenkomsten met allochtone ouders rond het thema spel*. Stichting Spel en Opvoedingsvoorlichting.
- Van den Dungen, L., & Den Boom, N. (2001). *Beginnende communicatie. Therapieprogramma voor communicatieve functies in de preverbale fase en de vroegverbale fase*. Lisse: Swets&Zeitlinger.

Werkten mee aan de ontwikkeling van dit pakket: Mieke Blancke (Revalidatiecentrum Overleie Kortrijk), Cilia Denys (Revalidatiecentrum Overleie Kortrijk), Veerle Depré (Revalidatiecentrum Werken Glorieux NOK Ronse), Carine De Bruycker (Revalidatiecentrum Het Veer Sint-Niklaas), Hilde De Smedt (Regionaal Integratiecentrum Foyer Brussel), Nina De Vos (Waas Revalidatiecentrum Lokeren), Els Van Hoorickx, Charlotte Mostaert (CODE, expertisecentrum Lessius Antwerpen), Hilde Roeyers (Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende), Lut Schelpe (Centrum voor Ontwikkelingsstoornissen Brussel), Nadja Van Bocxlaer (Waas Revalidatiecentrum Lokeren)

Hoe geef ik elke taal voldoende aandacht?

Wanneer dit thema opnemen?

A. In de dagelijkse communicatie worden verschillende talen door elkaar gebruikt.

Sommige ouders spreken meer dan één taal op een behoorlijk niveau en hebben meer dan één taal in hun dagelijkse communicatie geïntegreerd. Sommigen vinden het zelfs moeilijk om aan te geven welke taal hun moedertaal is. In communicatie met hun kinderen hanteren ze dan vaak de talen gemengd (in de literatuur wordt dit 'codewisseling' genoemd).

B. De ouders beheersen de autochtone taal onvoldoende.

De ouders geven aan de autochtone taal (bijvoorbeeld het Nederlands) te gebruiken om te communiceren met hun kinderen, ondanks onvoldoende kennis hiervan. Op die manier willen ze hun kinderen helpen bij het bevorderen van het schoolsucces.

Vragen voor ouders

A. In de dagelijkse communicatie worden verschillende talen door elkaar gebruikt.

Zie AMK: Gegevens van de ouders (beheersing van de verschillende talen)
AMK: Gegevens in verband met de thuissituatie

- Welke taal/talen spreekt u met uw kind vanaf de geboorte tot op vandaag?
- Hoe hebt u het Nederlands/Frans/Duits geleerd?
- Hoe hebt u de andere talen geleerd?
- Bent u altijd dezelfde taal/talen blijven spreken? Waarom is dit in de loop van de tijd veranderd?
- In welke situaties gebruikt u het Nederlands/Frans/Duits?
- Ervaart u de taal/talen die u spreekt echt als uw moedertaal: de taal waarin u denkt, voelt, enz.?
- Hebt u het gevoel dat u uw gevoelens en gedachten op die manier goed kunt uitdrukken?
- Hebt u het gevoel dat uw kind u goed begrijpt?
- Hebt u het gevoel dat uw kind zich tegenover u goed kan uitdrukken en op welke manier gebeurt dit?
- Wisselt u vaak van taal tijdens een gesprek? Waarom doet u dat?

B. De ouders beheersen de autochtone taal onvoldoende.

Zie AMK: Gegevens van de ouders (beheersing van de verschillende talen)
AMK: Gegevens in verband met de thuissituatie

- Welke taal/talen spreekt u met uw kind vanaf de geboorte tot op vandaag?
- Hoe hebt u de autochtone taal geleerd?
- Bent u altijd dezelfde taal/talen blijven spreken? Waarom is dit in de loop van de tijd veranderd?
- Ervaart u het Nederlands/Frans/Duits echt als uw moedertaal: de taal waarin u denkt, voelt, enz.?
- Hebt u het gevoel dat uw kind u goed begrijpt?
- Hebt u het gevoel dat uw kind zich tegenover u goed kan uitdrukken en op welke manier gebeurt dit?

Tips voor ouders

A. In de dagelijkse communicatie worden verschillende talen door elkaar gebruikt.

1) In het geval de verschillende talen zijn beheerst:

- ▶ Vermijd het mengen van talen in één situatie.

Het kind krijgt zo de kans op een rijkere input vanuit de thuistaal (let op: de thuistaal is daarom niet de moedertaal) en wordt dan ook aangezet om in één taal te blijven praten. Ouders moeten wel weten dat het gaat om het optimaliseren van hun aanbod.

Het is belangrijk dat ouders kiezen welke taal ze in welke situatie gebruiken en dit consequent toepassen. Het kind mag echter niet verboden worden om de talen door elkaar te gebruiken omdat dit een normaal verschijnsel is binnen de meertalige ontwikkeling. Als ouder moet men wel streven naar een duidelijke scheiding van de talen.

Bekijk met de ouders of dit haalbaar is. Soms geven ze zelf aan dat ze bepaalde woorden niet kennen en zich daarom genoodzaakt voelen over te schakelen naar een andere taal. In dat geval moeten we de ouders tips geven om samen met het kind de thuistaal uit te breiden.

- ▶ Koppel verschillende talen aan verschillende personen en/of verschillende situaties.

Soms laten ouders het na om Nederlands/Frans/Duits te gebruiken terwijl ze het toch behoorlijk spreken. In dat geval kun je adviseren om het Nederlands/Frans/Duits in speelse situaties te introduceren (bijvoorbeeld bij televisie kijken, voorlezen of in spelsituaties). Kies voor omstandigheden waarin de ouders zich voldoende bekwaam voelen.

2) In het geval één of meerdere talen minder goed zijn beheerst:

- ▶ Wanneer één taal goed is beheerst en de ouders toch een andere taal gebruiken, maken we de ouders duidelijk dat het beter is om de best beheerste taal als thuistaal te hanteren. Het is echter niet de bedoeling dat ouders van de ene op de andere dag overschakelen.
- ▶ Wanneer geen enkele taal goed is beheerst:
 - De moedertaal uitbreiden of de taal uitbreiden die de ouders verkiezen (indien haalbaar);
 - Zich beperken tot de taal die de meeste kansen tot goede communicatie biedt.

B. De ouders beheersen de autochtone taal onvoldoende.

- ▶ Grijp terug naar de taal die de ouders beter beheersen (in bepaalde situaties introduceren en de reden hiervan uitleggen aan oudere kinderen).
- ▶ Gebruik het Nederlands en breid het uit in een afgebakende situatie (bijvoorbeeld bij het voorlezen).

Hoe werken we als ouders samen aan een meertalige opvoeding?

Wanneer dit thema opnemen?

A. Er bestaat geen eenduidige aanpak tussen de partners.

In sommige gezinnen is de situatie heel duidelijk: moeder spreekt taal A met de kinderen, vader gebruikt taal B. Het komt echter dikwijls voor dat de ouders twee talen door elkaar gebruiken. Zo gebeurt het in meertalige gezinnen vaak dat moeder zowel taal A als taal B in één conversatie gebruikt en ook omschakelt binnen eenzelfde zin. Dit zorgt voor een zeer onduidelijke situatie voor het kind. De taal wordt niet gekoppeld aan een situatie (bijvoorbeeld op school spreek ik Nederlands) of aan een persoon (bijvoorbeeld met papa spreek ik Arabisch). Uit deze voorbeelden blijkt eveneens dat de ouder in eenzelfde situatie de ene keer taal A en de andere keer taal B zal spreken. Bovendien kunnen de verwachtingen van beide ouders verschillen. De ene ouder eist dat het kind de taal perfect beheerst, de andere ouder is al tevreden wanneer het kind de taal voldoende gebruikt.

B. Vader neemt zijn rol minder sterk op.

Traditioneel wordt bij taalontwikkeling vooral naar de rol van de moeder gekeken. We spreken niet voor niets over 'moedertaal' als we het over het leren van de eerste taal hebben. In vele gezinssituaties is het effectief zo dat de moeder heel wat tijd met de kinderen doorbrengt, zeker op jonge leeftijd. Toch mogen we de rol van de vader niet onderschatten. Dit bleek onder andere uit onderzoek van Panscofar en Vernon-Feagans (2006). Ze onderzochten de verbale communicatie tussen ouder en kind in 92 gezinnen met twee werkende ouders. Ze legden vast hoe vaak de ouders met hun kinderen spraken, welke woordenschat en zinsstructuren ze gebruikten en welk soort vragen ze stelden. Het onderscheid in taalgebruik was vooral duidelijk op vlak van woordenschat. Hoewel de vaders minder met hun kinderen spraken, hadden hun woorden meer inwerking. Vaders blijken een gevarieerdere woordenschat te hanteren. Ze praten bijvoorbeeld meer over hun werk en hun interesses en gebruiken zodoende minder babytaal.

Vragen voor ouders

A. Er bestaat geen eenduidige aanpak tussen de partners.

Zie AMK: Gegevens van de ouders / Attitude van de ouders / Gegevens van het kind in zijn omgeving
AMK: Welke rol spelen de ouders of andere gezinsleden binnen het gezin? Wat vindt u van deze taakverdeling?

- Hebt u het gevoel dat u beiden de taalontwikkeling van uw kind voldoende kunt ondersteunen?
- Wat vindt u van de aanpak van uw partner?
- Wat zou u aan zijn/haar aanpak veranderen?
- Over welke zaken bent u het eens met uw partner?
- Wat vindt u positief aan de manier waarop uw partner de taalontwikkeling ondersteunt?

B. Vader neemt zijn rol minder sterk op.

Zie AMK: Welke rol spelen de ouders of andere gezinsleden binnen het gezin? Wat vindt u van deze taakverdeling?

- Wie speelt er volgens u allemaal een belangrijke rol in de taalontwikkeling van uw kind?
- Vindt u dat u voldoende kansen krijgt om uw stempel te drukken op de opvoeding van uw kind?
- Benut u deze kansen ook? Hoe doet u dat?
- Ingeval u uw rol minder opneemt in het gezin, wat zou u hieraan willen veranderen?

Tips voor ouders

A. Er bestaat geen eenduidige aanpak tussen de partners.

1) De ouders hebben andere verwachtingen.

De ouders moeten zicht krijgen op het 'normale' verloop van een meertalige opvoeding. Het is ook nuttig de taalbeheersing van het kind in beide talen te bekijken. Het kan belangrijk zijn dat ouders hun verwachtingen bijsturen naargelang het aanwezige aanbod en het talige niveau van het kind. In de praktijk kan je in eerste instantie samen met een begeleider de verwachtingen bespreekbaar maken en de verwachtingspatronen op elkaar afstemmen. Daarna kan je een videofragment van een spelmoment bekijken en analyseren. Soms merk je dat één van beide ouders zijn verwachtingen moeilijk kan bijstellen en te veeleisend blijft. In dat geval kan je de ouder die minder druk uitoefent aanmoedigen om te waken over 'stress' bij het kind. Stress kan zich uiten in woedeaanvallen of in huilen wanneer er wordt geëist dat het kind in een bepaalde taal reageert; het kind kan bijgevolg verlegen worden en ervoor kiezen om niets meer te zeggen.

2) De ouders hanteren een andere aanpak.

Twee verschillende opvoedingsstijlen hoeven niet noodzakelijk conflicten te geven. Toch moeten de ouders op eenzelfde golflengte zitten wat het kind betreft. Het wordt bijvoorbeeld moeilijk als één van de ouders erop staat dat de kinderen thuis altijd de moedertaal spreken terwijl de andere ouder dat niet vraagt. Met ondersteuning van een begeleider kunnen beide stijlen worden bekeken en becommentarieerd en zo nodig worden bijgestuurd. Zorg ervoor dat geen van beide ouders radicale veranderingen moet doorvoeren, bijvoorbeeld van de ene dag op de andere een bepaalde taal niet meer gebruiken die voordien een belangrijke plaats innam.

B. Vader neemt zijn rol minder sterk op.

1) Vader is minder aanwezig omwille van praktische redenen.

- ▶ Ga op zoek naar momenten die vader wel kan invullen en die hij ten volle kan benutten. Eenvoudige tips met betrekking tot de taal kunnen vader op weg helpen om binnen de beperkte tijd zo veel mogelijk taal aan te bieden.

2) Vader neemt zijn rol niet op omwille van andere redenen.

- ▶ Overloop de fiches over de thema's 'samenspelen' en 'speelgoed'.
- ▶ Organiseer een spelmoment onder begeleiding. Ondersteun op die manier de ouder en stuur bij wanneer nodig (aan de hand van video, communicatie en begeleiding).

Sommige vaders voelen zich niet zo goed in spelsituaties. Op stap gaan met het kind kan een alternatief zijn. Vader kan zijn kind meenemen naar de winkel, naar het park of naar een familielid. Vader moet tot het inzicht komen dat gewoon praten met zijn kind tijdens dergelijke activiteiten bijzonder waardevol is, niet alleen voor de taalontwikkeling maar ook voor de vader-kindrelatie.

Hoe voelt mijn kind zich te midden van alle talen?

Wanneer dit thema opnemen?

A. Het kind leert een taal moeilijker aan omdat het negatieve gevoelens heeft tegenover die taal.

Onderzoek van Gardner (2001) in het begin van de jaren 1970 suggereerde dat emoties en attitudes ten opzichte van de tweede taal cruciaal beïnvloedende factoren zijn bij het leren van die taal. Het is dus van belang dit ook op te nemen in de dagelijkse praktijk met meertalige kinderen. Wanneer je een negatieve houding ervaart, is het belangrijk om deze zo goed mogelijk te begrijpen en aan te pakken in rechtstreeks contact met het kind. De ouders kunnen echter een waardevolle informatiebron zijn.

B. De ouders hebben te weinig zicht op hoe het kind zich voelt bij de thuistaal en/of het Nederlands.

Ouders kunnen een waardevolle informatiebron zijn, maar het is ook goed om deze 'bron' in vraag te stellen. Ouders hebben soms een vaststaand idee over wat een kind in een taal moet bereiken. Dit maakt hen wel eens blind voor de gevoelens en wensen van het kind zelf. Er kunnen ook andere redenen zijn waarom ouders negatieve gevoelens niet (h)erkennen. Zo toont niet elk kind zijn gevoelens. Ouders die zelf niet meertalig zijn opgegroeid, kunnen zich soms moeilijk voorstellen wat dit voor hun kind betekent.

C. De ouders worstelen zelf met negatieve gevoelens tegenover een taal en/of het leren van die taal.

Ouders verschillen sterk in de manier waarop ze zelf hun moedertaal en andere talen hebben geleerd. Sommigen zijn eentalig opgegroeid en bevinden zich nu met hun kinderen in een veel complexere taalsituatie. Anderen hebben zelf een meertalige context ervaren en houden hier goede en/of slechte herinneringen aan over. Ze worstelen hierdoor nu met frustraties of ervaren zichzelf juist als succesvol en kunnen zich moeilijk voorstellen dat hun kind wel eens op problemen zou kunnen stuiten. Al deze ervaringen zijn van invloed op de manier waarop ze met hun kind omgaan en op de gevoelens van het kind bij het leren van de verschillende talen.

Vragen voor ouders

A. Het kind leert een taal moeilijker aan omdat het negatieve gevoelens heeft tegenover die taal.

Zie AMK: Deze vragen peilen naar reacties van kinderen of ze activiteiten al dan niet graag doen in een bepaalde taal.

- Hebt u de indruk dat uw kind een bepaalde taal liever gebruikt dan een andere?
- Weigert uw kind soms in een bepaalde taal te spreken of te luisteren?
- Kiest uw kind zijn/haar vrienden naargelang de taal die ze spreken?
- Merkt u soms angstige reacties?
- Herinnert u zich uitspraken van uw kind over het gebruik van verschillende talen?
- Welke talen gebruikt uw kind spontaan als het speelt?

B. De ouders hebben te weinig zicht op hoe het kind zich voelt bij de thuistaal en/of het Nederlands.

Zie AMK: Gegevens in verband met de attitude van de ouders

- Laat uw kind wel eens merken hoe het zich voelt tegenover het gebruik van een bepaalde taal?
- Hebt u de indruk dat uw kind wordt beïnvloed door anderen in zijn houding tegenover bepaalde talen (bijvoorbeeld door vrienden, leerkracht of familie)?
- Praat u wel eens met uw kind over het leren van al die talen en hoe het zich daarbij voelt?
- Hebt u de indruk dat uw kind moeite heeft met talen leren?
- Merkt u bij het leren van een taal verschillen tussen uw kinderen?

C. De ouders worstelen zelf met negatieve gevoelens tegenover een taal en/of het leren van die taal.

Zie AMK: Gegevens in verband met de ouders. Bij het beoordelen van de eigen taalvaardigheid kan je ook peilen naar het verloop van het aanleren van een taal en hun gevoelens daarbij.

- Hebt u zelf ooit moeilijkheden ondervonden bij het leren van een taal?
- Denkt u dat het moeilijk is om goed meertalig te worden?
- Vindt u dat meertalig zijn voordelen biedt tegenover eentalig zijn? Of eerder nadelen?
- Hebt u zich in het verleden wel eens belemmerd gevoeld omdat u bepaalde talen niet of onvoldoende sprak?
- Bent u bang dat uw kind later zijn/haar thuistaal onvoldoende zal beheersen? Wat zou het gevolg daarvan zijn, denkt u?
- Bent u bang dat uw kind later het Nederlands/Frans/Duits onvoldoende zal beheersen? Wat zou het gevolg daarvan zijn, denkt u?

Tips voor ouders

A. Het kind leert een taal moeilijker aan omdat het negatieve gevoelens heeft tegenover die taal.

- ▶ Maak gevoelens bespreekbaar.

Reflecteren over het eigen taalgebruik is voor jonge kinderen nog moeilijk. Kleuters kunnen wel al duidelijk maken wat ze wel of niet leuk vinden. Vanaf acht jaar kunnen kinderen praten over de betekenis van gevoelens. We moeten alert zijn voor uitspraken als:

- "De leerkracht is altijd boos op het Marokkaans."
- "Op de speelplaats vertellen ze altijd moppen in het Frans. Frans is stom, want ik versta dat niet. Ze willen niet dat ik het begrijp."
- "In de klas zeggen ze dat ik raar spreek."

Het is belangrijk om dergelijke signalen op te vangen en het kind de ruimte te geven om over deze gevoelens te spreken.

- ▶ Heb aandacht voor leuke ervaringen.

Soms doen kinderen in een taal alleen wat ze niet graag doen of koppelen ze een taal vooral aan het leveren van 'inspanningen'. Zo blijft Nederlands vooral een schooltaal en wordt Arabisch vaak gekoppeld aan de lessen op zaterdag. Ouders proberen kinderen wel eens te overtuigen met uitspraken als: "Later zal je er blij mee zijn. Je zal makkelijker veel geld verdienen." Kinderen leven echter in het nu. Ouders moeten er dan ook over nadenken hoe ze hun kind leuke ervaringen in een taal kunnen laten beleven. Contact met leeftijdgenoten is hierbij heel belangrijk. Maar ook spelletjes of uitstapjes kunnen leuke ervaringen zijn.

- ▶ Vermijd alle dwang.

Ouders gaan soms voorbij aan de emoties van kinderen en focussen zich alleen op het gedrag: "Mijn kind wil geen Grieks praten met oma", "Mijn kind antwoordt in het Frans, ook al spreek ik Nederlands". Ouders moeten begrijpen dat kinderen geen taal leren onder dwang. Op die manier gaan ze de taal zeker niet in hun hart sluiten. In dergelijke gevallen adviseren we een zachte aanpak. In plaats van kinderen te dwingen een bepaalde taal te spreken, is het beter de conversatie op gang te houden. Je kunt zelf de uiting van het kind vertalen (impliciete feedback) naar de gewenste taal. Bij wat oudere kinderen kunnen bepaalde wensen van de ouders ook worden besproken.

B. De ouders hebben te weinig zicht op hoe het kind zich voelt bij de thuistaal en/of het Nederlands.

- ▶ Maak gevoelens bespreekbaar.

Zie punt A.

- ▶ Verminder de leerdruk.

Soms zijn ouders zo gefocust op wat ze allemaal wensen voor hun kind dat ze voorbijgaan aan de gevoelens van het kind. De druk om goed te presteren in een taal kan bij het kind tot een afwerende houding leiden. In dat geval moeten we ouders adviseren om de leerdruk wat terug te schroeven: geen extra taallessen, niet te sterk focussen op 'goede schoolresultaten' en zeker niet dwingen.

C. De ouders worstelen zelf met negatieve gevoelens tegenover een taal en/of het leren van die taal.

- ▶ Breng eigen negatieve gevoelens niet over op het kind.

We kunnen er niet veel aan veranderen wanneer ouders zelf negatieve ervaringen hebben opgelopen bij het leren van talen. Ze moeten er wel over waken hun eigen angsten en onzekerheden niet op het kind te projecteren. Soms is het nodig om na te gaan waarom en hoe het voor hun kind anders kan verlopen. Het feit dat ze misschien bewuster aandacht geven aan de meertalige taalontwikkeling dan hun eigen ouders vroeger konden doen, is al belangrijk.

- ▶ Verwoord positieve gevoelens expliciet.

Ouders doen er goed aan om positieve gevoelens over talen en het leren ervan te verwoorden. Bijvoorbeeld: "Ik vind het leuk dat ik je leerkracht nu in het Nederlands kan begroeten.", "Ik maak soms fouten, maar ik vind dat niet erg.", "Ik vind het knap dat jij met je oma soms Grieks probeert te spreken." Dergelijke uitspraken stimuleren niet alleen de positieve houding van het kind, maar vormen ook een ondersteuning om zelf gevoelens te verwoorden.

Ervaar ik verschillen tussen de cultuur thuis en op school die het aanleren van een taal bemoeilijken?

Wanneer dit thema opnemen?

A. De taal wordt thuis op een andere manier gebruikt dan op school.

De taal wordt in een allochtone context vaak op een andere manier gebruikt dan in de Belgische context. In onze cultuur is het heel belangrijk om je mening te kunnen formuleren en om te argumenteren. In andere culturen ligt de nadruk op jonge leeftijd eerder op het luisteren of zijn er minder verbale verwachtingen ten aanzien van jonge kinderen. Het accent ligt soms langer op worden verzorgd dan op zelfredzaamheid. Dit zorgt ervoor dat de taal een andere rol krijgt toebedeeld.

B. Tijdens het spelen wordt minder aandacht besteed aan taal.

Terwijl speelgoed in een Belgisch gezin vaak wordt aangeboden om kinderen iets te leren, is het aanbod van speelgoed bij allochtone gezinnen meestal eenzijdiger. Hierdoor pikt het kind minder ervaringen op en blijft ook de moedertaal beperkter.

C. De ouders zijn heel gericht op het schoolse leren.

Niet alle culturen zijn op dezelfde manier prestatiegericht. Zo vind je in sommige Oost-Europese gezinnen een zeer sterke gerichtheid op het schoolse leren en is er bijvoorbeeld aandacht voor het leren lezen en schrijven op zeer jonge leeftijd. In bepaalde landen (bijvoorbeeld in Rusland) bestaat er op jonge leeftijd een streng selectiesysteem dat bepaalt tot welke scholen de kinderen toegang krijgen.

D. De kennis van het Belgische onderwijssysteem is onvoldoende.

Sommige ouders hebben een beperkte kennis van het Belgische onderwijssysteem. Zo beseffen ze bijvoorbeeld niet dat een keuze voor een bepaalde studierichting ook een bepaald toekomstbeeld inhoudt. Dit maakt het moeilijker om hen te betrekken bij het onderwijs van hun kinderen.

E. Ouders zien het belang van het kleuteronderwijs niet in.

Het kleuteronderwijs is in de herkomstlanden vaak betalend of afwezig, waardoor jonge kinderen hier niet regelmatig naar school worden gestuurd. Vaak worden jonge kinderen ook beschouwd als 'minder klaar om te leren'. Het is belangrijk dat ouders inzien dat het kleuteronderwijs naast de cognitieve ontwikkeling ook de lichamelijke en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind bevordert.

F. De relatie tussen ouders en school verloopt moeilijk.

Niet in alle landen van herkomst wordt de relatie tussen ouders en school benadrukt zoals bij ons. In sommige culturen ervaart men als ouder een grotere afstand tot de school en de leerkrachten dan in België. Leerkrachten worden er met veel respect benaderd en ouders zien voor zichzelf geen (of slechts een heel beperkte) rol in het schoolse leven van hun kinderen. Hierdoor schuiven ze bij problemen de verantwoordelijkheid veelal door naar de school of grijpen ze minder snel in.

G. De ouders vergelijken het talige niveau van hun kind niet met het juiste referentiekader.

Voor veel allochtone ouders is het niet vanzelfsprekend om zich een juist beeld te vormen over de taalvaardigheid die ze op een bepaald ogenblik mogen verwachten in de moedertaal en/of de autochtone taal. Wanneer ze zelf zijn opgegroeid in een eentalige context hebben ze al snel bewondering voor de meertaligheid van hun kind, ook al blijft die zeer beperkt. Hierbij komt vaak nog dat deze ouders gaan vergelijken met neven en nichten, die ook een minder goede kennis hebben van de autochtone taal.

Vragen voor ouders

A. De taal wordt thuis op een andere manier gebruikt dan op school.

- Kan uw kind iets vragen?
- Kan uw kind zijn mening formuleren?
- Hecht u er als ouder belang aan dat uw kind zijn standpunt kan formuleren en toelichten?
- Vindt u het belangrijk dat uw kind mondig is?

B. Tijdens het spelen wordt minder aandacht besteed aan taal.

- Hoe speelt u met uw kind?
- Leert u uw kind liedjes en gedichtjes?
- Leest u voor?
- Praat u veel tijdens het samenspelen?
- Vindt u het stimuleren van taal tijdens het spel belangrijk en waarom?

C. De ouders zijn heel gericht op het schoolse leren.

- Vindt u het belangrijk dat uw kind al spelend leert?
- Biedt u vaak werkboekjes aan?
- Komen tijdens het spel schoolse begrippen aan bod (bv. 'hoogste' toren, 'meeste' knikkers, enz.)?

D. De kennis van het Belgische onderwijssysteem is onvoldoende.

- Vindt u het belangrijk om te weten wat er op school gebeurt?
- Kunt u helpen bij het huiswerk?
- Waarom vindt u spelen belangrijk?
- Hoe presteert uw kind volgens u op school?
Komt dit overeen met de boodschap die u van de leerkracht krijgt?

E. Ouders zien het belang van het kleuteronderwijs niet in.

- Hoe oefent uw kind basisvaardigheden zoals motoriek, taal en sociale vaardigheden (samenspelen met andere kinderen)?
- Vindt u deze vaardigheden belangrijk?

F. De relatie tussen ouders en school verloopt moeilijk.

- Gaat u naar oudercontacten en informatieavonden? Vindt u dit belangrijk en waarom?
- Welke vaardigheden leert uw kind thuis en welke vaardigheden moet uw kind volgens u op school leren?
- Wanneer u het niet eens bent met de schoolse aanpak, kunt u dan als ouder naar de leerkracht stappen?

G. De ouders vergelijken het talige niveau van hun kind niet met het juiste referentiekader.

Zie AMK: Attitude van het kind
AMK: Attitude van de ouders

- Vindt u het moeilijk om het talige niveau van uw kind in te schatten?
- Met wie vergelijkt u uw kind?
- Vindt u de gemaakte opmerkingen over het talige niveau van uw kind terecht?
- Hoe goed beheerst uw kind de moedertaal en de autochtone taal in vergelijking met leeftijdgenoten?
- Welk talige niveau verwacht u van uw kind?

Tips voor ouders

A. De taal thuis wordt op een andere manier gebruikt dan op school.

- ▶ Leer taal gebruiken in verschillende situaties.

Het kan belangrijk zijn om met de ouders te overlopen hoe de verschillende gezinsleden taal gebruiken. Begeleiders moeten het belang van de verschillende communicatieve functies benadrukken en bespreken met de ouders hoe ze dit thuis aan bod kunnen laten komen. Concreet kunt u eventueel met de ouder werken rond de beginnende communicatie (Leen van den Dungen, 2001) of de Hanen Oudercursus. De ouder kan bijvoorbeeld de ruimte scheppen om tijdens het vieruurtje de kinderen te laten vertellen over hun belevenissen op school en hen helpen hun mening te formuleren.

B. Tijdens het spelen wordt minder aandacht besteed aan taal.

- ▶ Stimuleer ouders om tijdens het spel zo veel mogelijk taal te gebruiken.

Ga eerst na waarmee kinderen spelen en in hoeverre het taalgebruik van de ouders het spel ondersteunt en verrijkt. Vertrek best vanuit spel materiaal dat een kind aanspreekt. Ook de houding van de ouders kan worden veranderd door het geven van concrete tips (bijvoorbeeld de aanschaf van een lidkaart van de bibliotheek en de speltheek, het benoemen van dagelijkse voorwerpen, het verwoorden van dagelijkse handelingen, enz.).

C. De ouders zijn heel gericht op het schoolse leren.

- ▶ Help ouders om het stimuleren van schoolse vaardigheden anders aan te pakken.

Je kunt samen met de ouders een spelmoment overlopen en stilstaan bij welke vaardigheden het kind tijdens dat moment nodig heeft of geoefend heeft. Zo krijgen ouders meer inzicht in het lerende aspect van spelen en kan de begeleider ze ook beter overtuigen om werkboeken te beperken. Ook een speelgoedkalender kan handig zijn.

D. De kennis van het Belgische onderwijssysteem is onvoldoende.

- ▶ Geef informatie over het Belgische onderwijssysteem.

Ouders hebben vaak nood aan informatie over de manier van werken op onze scholen, inzicht in de gangbare regels en afspraken, en kennis over de structuur van het onderwijssysteem. Dergelijke informatie kan door begeleiders worden verschaft, maar ook de betrokken school en het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) spelen hierbij een belangrijke rol. Zo kan je de ouders uitnodigen op een opendeurdag om een moment in de klas mee te volgen.

E. Ouders zien het belang van het kleuteronderwijs niet in.

- ▶ Licht het belang van het kleuteronderwijs toe.

Het is aangewezen om de ouders de zin van het spelen voor het schoolse leren te laten inzien en de werking van het kleuteronderwijs te verduidelijken. Je kunt de ouders informeren over de manier waarop de basisvaardigheden in de klas worden geoefend. Openklasdagen trekken de ouders vaak over de streep.

Vanuit het Vlaams Ministerie van Onderwijs wordt er hoe langer hoe meer belang gehecht aan het regelmatig volgen van de lessen voor kleuters. Zo wordt er momenteel (d.d. april 2011) in de derde kleuterklas een minimale wettelijke aanwezigheid gevraagd van 220 halve dagen (ongeveer 2/3 van het schooljaar). Als de kleuter te vaak afwezig is, wordt er via een taaltest, afgenomen door het betrokken Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), nagegaan of het kind de schooltaal voldoende bezit om de lagere school aan te vatten.

F. De relatie tussen ouders en school verloopt moeilijk.

- ▶ Vergroot de betrokkenheid van de ouders met de school.

In eerste instantie moeten de ouders worden gestimuleerd om actief informatie te vragen over de school. Ouders die de schooltaal onvoldoende beheersen, kunnen in de mate van het mogelijke een beroep doen op een interculturele bemiddelaar. Het kan tevens nuttig zijn om de ouders te stimuleren zelf een beetje Nederlands te leren om de communicatie te bevorderen. De begeleider kan ouders stimuleren om hun betrokkenheid bij de school te vergroten door deel te nemen aan activiteiten waar ze informatie kunnen krijgen of andere ouders ontmoeten (zoals een schoolfeest of een moedergroep).

Daarnaast moet de school aandacht hebben voor het gebruik van eenvoudige taal, het verduidelijken van de leerdoelen en het onderwijssysteem, en een open cultuur. Zo kunnen activiteiten op school die de informele contacten tussen ouders en leerkrachten stimuleren, de betrokkenheid verhogen.

G. De ouders vergelijken het talige niveau van hun kind niet met het juiste referentiekader.

- ▶ Help ouders om een juist referentiekader te vinden voor het talige niveau van hun kind.

Aan de hand van de AMK (zie achteraan) kan je een zicht krijgen op het beheersingsniveau van de schooltaal door de ouders. Zo krijg je een beeld van hun referentiekader en of dit al dan niet correct is. Eventueel kan je ook een beroep doen op andere referentiekaders, zoals de kindertelevisiezenders Ketnet en vtmKzoom. Ook in de einddoelen van het basisonderwijs staat beschreven wat een kind moet kennen en kunnen.

Wat is de zin van samenspelen tussen ouder en kind?

Wanneer dit thema opnemen?

A. Ouders spelen niet samen met hun kind(eren).

Ouders van allochtone kinderen zien vaak het nut van spelen en samenspelen niet in. Het kind heeft thuis speelgoed, maar er is tijdens het spel weinig tot geen wisselwerking tussen ouder en kind. Spelen staat voor ouders gelijk aan het zich rustig en in stilte bezighouden. Ze zien het niet als een aangename manier om iets te leren.

Vragen voor ouders

A. Ouders spelen niet samen met hun kind(eren).

Zie AMK: Gegevens van het kind in zijn omgeving

- Waar speelt uw kind? Waarom?
- Speelt uw kind in dezelfde ruimte waar u zich bevindt?
- Kiest u samen met uw kind het speelgoed? Hoe groot is het aanbod waaruit het kind kan kiezen?
- Waarom speelt uw kind alleen? (Bijvoorbeeld: omdat u geen tijd hebt, omdat u het kind niet wil storen tijdens zijn spel, omdat u de fantasie niet wil beperken, omdat u het spel niet wilt beïnvloeden)
- Wat betekent samenspelen voor u? Hoelang zou samenspel moeten duren?
- Wanneer zou u een moment kunnen voorzien om samen te spelen?

Tips voor ouders

A. Ouders spelen niet samen met hun kind(eren).

- ▶ Laat jonge kinderen in de buurt van de ouder spelen.

Pik na 5 à 10 minuten in op het spelgebeuren. Breng als ouder iets nieuws aan.

Als het kind bijvoorbeeld auto's op een rijtje zet, kan u als ouder:

- Een botsing veroorzaken;
- Met een autootje over een brug rijden;
- Verwoorden wat u als ouder met uw autootje doet.

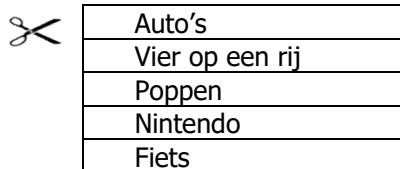
- ▶ Oudere kinderen spelen beter in een andere ruimte, in afwezigheid van de ouder.

Een kind op latere leeftijd moet de kans krijgen om zijn 'eigen' spel te ontwikkelen. Ga als ouder regelmatig langs en geef blijk van waardering. Bevestig uw kind en toon interesse:

- "Wat ben jij flink aan het spelen!"
- "Je bent al ver gevorderd met je puzzel!"
- "Zijn jouw poppen braaf?"
- "Wat is er aan de hand, dokter? Zijn de kindjes (poppen) ziek?"
- "Wauw!"

► Tips bij het kiezen van speelgoed:

- Beperk het aanbod. Een te groot aanbod zorgt ervoor dat kinderen niet weten waarmee te beginnen. Het aanbieden van een speelgoedlijst waarbij het gekozen speelgoed wordt weggeknipt, is een mogelijkheid:

- Varieer het aanbod, vertrekkend vanuit de verschillende ontwikkelingsdomeinen (zie **bijlage 1**, p. 3, de speelgoedschijf).
- Kies speelgoed dat rekening houdt met de leeftijd/klas van het kind (controleer de verpakking).
- Zorg voor een aanbod dat niet wordt bepaald door het geslacht van het kind (zoals poppen, kookgerei, springtouw; Action Man, auto's, voetbal).
- Kies speelgoed dat voldoende veilig is.
- Zorg voor een alternatief voor de spelcomputer en de televisie.

► Voordelen van het samenspelen:

- Het bevorderen van de basisvoorwaarden om tot communicatie te komen;
- Het uitbreiden van de woordenschat;
- Het bevorderen van de sociale interacties;
- Het leren rekening houden met iemand anders;
- Het zich kunnen inleven in iemand anders;
- Het zich kunnen houden aan afspraken en regels;
- Het stimuleren van fantasiespel.

► Samenspelen kan in elk gezin worden georganiseerd. Geef als begeleider aan ouders een realistisch beeld van wat samenspelen in hun gezin kan inhouden (zie overige tips).

Samenspel is:

- Beperkt in tijd (beter meerdere momenten van 5 à 10 minuten dan eenmalig 20 minuten);
- In te plannen in de activiteiten van het gezin. Werk bijvoorbeeld een speelgoedkalender uit met het kind. Dit is een weekplanning waarop u met het kind de momenten van samenspel aanduidt (bv. op woensdagnamiddag, na schooltijd, tijdens de middagpauze wanneer kinderen naar huis komen eten, in het weekend, in de vakantie, enz.);
- Samen bekijken met het kind wat haalbaar is.

Bijlage 1
Speelgoedenschijf

Welk speelgoed bied ik aan in functie van het schoolse leren?

Wanneer dit thema opnemen?

- A. Ouders zien niet in dat speelgoed kan bijdragen tot de algemene ontwikkeling en specifiek tot het schoolse leren.
- B. Ouders zien speelgoed louter als ontspanning, zoethouder of een manier om de vrije momenten van hun kind in te vullen.
- C. Ouders geven aan dat ze niet weten hoe ze hun kind kunnen begeleiden in functie van het latere schoolse leren.

Vragen voor ouders

- A. Ouders zien niet in dat speelgoed kan bijdragen tot de algemene ontwikkeling en specifiek tot het schoolse leren.
- Welke activiteiten voorziet u (naast het huiswerk) voor uw kind?
 - Wat verstaat u onder spelen?
- B. Ouders zien speelgoed louter als ontspanning, zoethouder of een manier om de vrije momenten van hun kind in te vullen.

Zie AMK: Gegevens van het kind in zijn omgeving

- Wat doet uw kind op vrije momenten? Wat kiest uw kind zelf als ontspanning?
- Hoe belangrijk vindt u speelgoed: (0 = helemaal niet 5 = in zekere mate 10 = heel belangrijk)

Voor de verstandelijke ontwikkeling (taal en denken)

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Voor de lichamelijke ontwikkeling (grote beweging, kleine beweging)

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (samenspelen, fantasie, creativiteit)

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Welk speelgoed hebt u voorhanden?
- Toont u uw kind hoe het met het speelgoed kan spelen of laat u hem/haar zelf experimenteren?
- Op welke basis gebeurt het aankopen van speelgoed?
 - Vraagt het kind in de winkel om bepaalde producten aan te kopen?
 - Schaffen ouders louter op basis van hun eigen interesse speelgoed aan, onvoldoende rekening houdend met de leeftijd en interesse van het kind?
 - Wordt de aanschaf bepaald door de media (reclame, gadgets, trends)?
 - Gebeurt de aanschaf onder maatschappelijke druk (andere ouders, klasgenootjes, enz.)?

C. Ouders geven aan dat ze niet weten hoe ze hun kind kunnen begeleiden in functie van het latere schoolse leren.

- Welk materiaal gebruikt u momenteel om de ontwikkeling van uw kind te stimuleren, meer bepaald het schoolse leren?
- Op welke manier denkt u dat speelgoed kan bijdragen tot het leren lezen, schrijven en rekenen van uw kind?

Tips voor ouders

A. Ouders zien niet in dat speelgoed kan bijdragen tot de algemene ontwikkeling en specifiek tot het schoolse leren.

- ▶ Stap gedeeltelijk af van het geven van werkboekjes om de schoolse vaardigheden in te oefenen. Het is beter om de helft van de tijd te besteden aan activiteiten met concreet materiaal uit de drie verschillende ontwikkelingsdomeinen (zie **bijlage 1**, p. 3).
- ▶ Maak duidelijk wat spelen inhoudt.

Spelen is leuk: spelen is leren, bezig zijn met speelgoed, ontdekken en ontwikkelen. Het is een veilige situatie creëren, een mogelijkheid tot actie scheppen met iets of iemand. Spelen is vooral dingen doen waar je zin in hebt, zolang je zelf wil en zonder dat iemand zegt hoe het moet, zonder doel. Spelen is ook fouten mogen maken, verwachtingen stellen en verrast worden, in aanraking komen met bekende en onbekende zaken.

B. Ouders zien speelgoed louter als ontspanning, zoethouder of een manier om de vrije momenten van hun kind in te vullen.

- ▶ Maak samen een weekschema zodat de ouder een overzicht krijgt van de momenten die voorzien zijn voor huistaken en lessen leren, buitenschoolse activiteiten en vrij spel.
- ▶ Vuistregels voor goed speelgoed.

Speelgoed voldoet meestal het beste als het:

- Uitnodigt tot fantasie en zelf doen;
- Aansluit bij de belangstelling en de leefwereld van het kind;
- Aansluit bij de leeftijd;
- Verschillende speelmogelijkheden heeft;
- Materiaal waaruit het vervaardigd is, past bij de bedoeling van het speelgoed (een knuffeldier mag bijvoorbeeld niet van hard plastic zijn);
- Stevig is, zodat het tegen een stootje kan;
- Er aantrekkelijk uitziet (kinderen houden vaak van felle kleuren);
- Veilig is (geen scherpe randen, gifvrij);
- Niet te ingewikkeld is.

- ▶ Zorg ervoor dat de drie domeinen in gelijke mate aan bod komen tijdens het spel van het kind.

C. Ouders geven aan dat ze niet weten hoe ze hun kind kunnen begeleiden in functie van het latere schoolse leren.

- ▶ **Bijlage 2** (p. 4-5) bundelt de concrete tips/materialen om de drie ontwikkelingsdomeinen te stimuleren, zowel wat betreft de algemene ontwikkeling als het schoolse leren.

Bijlage 1

Drie belangrijke ontwikkelingsdomeinen

1. Lichamelijke ontwikkeling

Grove motoriek

Geef kinderen gelegenheid en ruimte om te bewegen. Dit kan thuis, maar ook in het bos, in de speeltuin, op het speelplein, in het park, enz.

Fijne motoriek en zintuigen

Kinderen oefenen hun zintuigen (vingers, tenen, oren, ogen en mond) op jonge leeftijd. Door fijne prullen op te rapen, op de toppen van hun tenen te lopen, te luisteren naar uw stem, plaatjes te bekijken en alles in hun mond te stoppen, leren ze hun mogelijkheden alsmaar beter kennen.

2. Verstandelijke ontwikkeling

Denken

Door te kijken, te horen, te proeven, te ruiken en te voelen ervaren kinderen dat dingen heel verschillend kunnen zijn. Doorheen het spel ontwikkelen ze hun verstandelijke vaardigheden. Ze merken bijvoorbeeld op dat het ene oppervlak glad is en het andere ruw. Ze leren dat iets hoog of laag is, dichtbij of veraf is. Ze merken dat als je een bal gooit, deze wegrolt en als je een blok gooit, deze blijft liggen. Tijdens hun spel pikken ze constant nieuwe ervaringen op. Zo leren ze de omgeving beter begrijpen en deze ervaringen op te roepen indien nodig.

Taal

Spelende kinderen ontwikkelen hun taal. Ze worden al vóór de geboorte met taal omringd en vanaf de geboorte wordt er steeds meer taal gebruikt (bijvoorbeeld bij het eten geven, het aankleden, het knuffelen, enz.). Zo leren ze langzamerhand dat alles een naam heeft. Ze oefenen zelf met deze taal en zodra ze alles begrijpen, kunnen ze zelf duidelijk maken wat ze willen, wat ze hebben gedaan en wat ze gaan doen.

3. Sociaal-emotionele ontwikkeling

Gedrag

Door te spelen leren kinderen hoe ze zich moeten gedragen. Ze merken dat ze niet alleen op de wereld zijn en rekening moeten houden met anderen. Ze leren dat er regels zijn in huis, op straat en op school. Zo teken je bijvoorbeeld op papier en niet op het behang, je speelt met zand en niet met poep. Als je jouw fiets uitleent, dan vinden ze je lief. Als je gezien wordt bij verstoppertje spelen dan ben je erbij.

Gevoelens

Spelende kinderen ontwikkelen ook hun gevoelens. Eenzelfde spel kan zeer verschillende gevoelens oproepen. Als je bijvoorbeeld kiekeboe speelt met kleine kinderen, voelen ze zich angstig als je weg bent en blij als je weer tevoorschijn komt. Als een kind een prachtige toren heeft gebouwd, glimt het van trots. Als de blokken niet blijven staan, wordt het ongeduldig en uiteindelijk maakt het zich boos. Zo komen ze altijd weer dezelfde gevoelens tegen en leren ze ermee omgaan.

Bijlage 2

Tips en materiaal om de drie ontwikkelingsdomeinen te stimuleren

1. Lichamelijke ontwikkeling

Grove motoriek: deze oefeningen dragen bij tot een goed richtingsbesef en inzicht in de ruimte, wat bijvoorbeeld belangrijk is in functie van bladoriëntatie.

- Laat kinderen kruipen, rollen, glijden, schommelen, rennen, springen, zwaaien, klimmen, werpen, hinkelen, huppelen, werpen, vangen, fietsen, zwemmen, dansen en evenwichtsoefeningen doen.
- Laat ze eventueel deelnemen aan kleutergym, kleuterdans en watergewenning.
- Laat ze helpen met activiteiten waarbij handen en ogen moeten samenwerken: roeren, spoelen, wringen, groenten schillen, enz.

Concreet materiaal: emmers, takken, kussens, trap, voorwerpen op wieltjes met touw, driewieler, fiets, step, schommel, ballen, speelgoedauto's, frisbee, enz.

Fijne motoriek en zintuigen: deze oefeningen dragen bij tot het latere schrijven.

- Doe samen met kinderen knutselactiviteiten: knippen, kleven, boetseren, enz.
- Laat kinderen tekenen, kleuren en schilderen.
- Laat ze collages maken met verschillende materialen: hout, zand, lijm, stof en papier.
- Oefeningen om hand- en vingervaardigheid te stimuleren zijn: vouwen en scheuren, hamertje tik, vingerverf, spelen met hand- en vingerpoppen.

Concreet materiaal: rijgparels, hamer en spijkers, flessen met dopjes, knopendoos, Activity Center, blokkenstoof, enz.

2. Verstandelijke ontwikkeling

Denken: deze zaken dragen bij tot het latere rekenen en inzicht verwerven in situaties.

- Gebruik samen met kinderen ruimtelijke begrippen zoals 'naast, op, onder, boven, links, rechts'.
- Benoem de lichaamsdelen bij het aan- en uitkleden en vertel waar ze zich bevinden.
- Speel veel met blokken en constructiemateriaal, laat kinderen constructies nabouwen en vertellen hoe de dingen zich bevinden ten opzichte van elkaar.
- Laat kinderen in alle richtingen experimenteren en bewegen: in de hoogte, de breedte, dichtbij en veraf.

Concreet materiaal: Duplo, Lego, Kid K'nex, Meccano, modelbouwdozen, grote en kleine dozen, wasknijpers, stokken, planken, zachte blokken, stapelbekers, enz.

Taal: dit is een essentiële voorwaarde om tot goede communicatie te komen.

- Laat kinderen vertellen en neem de tijd om te luisteren, ga in wisselwerking.
- Doe taalspelletjes en gebruik rijmwoorden.
- Lees kinderen voor (best op een vast tijdstip). Zo gaan ze spelenderwijs letters en woorden herkennen en ontstaat de motivatie om zelf te leren lezen en schrijven.
- Laat kinderen in prentenboeken kijken. Zo leren ze verbanden leggen in een verhaal en tussen gebeurtenissen. Ook het logisch denken wordt op die manier bevorderd.
- Bied verschillende boeken aan en kies boeken die aansluiten bij hun interesses.

Concreet materiaal: puzzel, lotto, memory, prentenboeken, zoekboeken, enz.

3. Sociaal-emotionele ontwikkeling

Gedrag: zich op een correcte manier kunnen handhaven beïnvloedt op een positieve manier het eigen leren en het leren van anderen.

- Leer kinderen gezelschapsspellen spelen. Zo leren ze omgaan met regels, winnen of verliezen, initiatief nemen en hun beurt afwachten.
- Leer ze samenspelen met leeftijdgenoten. Op die manier leren ze zich handhaven in een groep en samen iets doen.
- Leer ze omgaan met duidelijke afspraken en de gevolgen hiervan.
- Geef positieve aandacht aan wat kinderen kunnen en moedig ze aan.
- Leer kinderen activiteiten buiten het gezin doen, zodat ze ervaren dat ze ook zonder de ouders leuke dingen kunnen doen.

Gevoelens: het kunnen omgaan met gevoelens en gedachten is belangrijk in functie van sociale vaardigheden.

- Samenspel leert kinderen ook omgaan met negatieve gevoelens zoals angst, boosheid en frustratie.
- Steun kinderen bij het zoeken naar een eigen mening.
- Stimuleer ze om kleine conflicten zelf op te lossen.
- Toon als ouder veel interesse in het schoolgebeuren en alle activiteiten die kinderen ondernemen.

Concreet materiaal:

Gezelschapsspellen: ganzenbord, Monopoly, Mens-erger-je-niet, stoelendans, 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet', dammen, schaken, enz.

Fantasiemateriaal: poppen, trein, auto's, winkeltje, keukengerei, schoolbord, dokterskoffertje, poppenkast, telefoon, oude lakens, kleren, enz.

Creativiteit- en expressiemateriaal: papier, krijt, verf, lijm, stiften, boetseerlei, muziekinstrumenten, zand (met water), brooddeeg, restjes wol, kurken, enz.